

ד. (ב) זמני היום

27. ביאור הלכה סימן רסא ד"ה שהוא ג' מילין ורביע "ומי הוא בזמנינו... השני סימנים"
28. שולחן ערוך אורח חיים רסא : ב
29. שולחן ערוך אורח חיים רצג : ב
30. ביאור הלכה סימן רצג ד"ה עד וכו'
31. גמרא פסחים צד : "אמר רבא שיתא אלפי... ויאיצו שאני" עם רש"י
32. רש"י שם ד"ה עוביו של רקיע, ד"ה ת"ש ר"י אומר
33. שולחן ערוך אורח חיים תנט : ב
34. משנה ברורה או"ח תנט : טו
35. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק ג משנה ב
36. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק א משנה א
37. ביאור הגר"א או"ח סי תנט : ב
38. מגן אברהם או"ח סימן תנט : ג
39. ביאור הלכה סימן תנט ד"ה הוי רביעית שעה
40. ביאור הלכה סימן רסא ד"ה שהוא ג' מילין ורביע "עין בפמ"ג... וכ"כ ספר מנחת כהן"
41. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק א משנה א
42. גמרא שבת לה : "א"ל רבא לשמעיה..אי נמי אדאני" עם רש"י

27. ביאור הלכה סימן רסא ד"ה שהוא ג' מילין ורביע "ומי הוא בזמנינו... השני סימנים"

ומי הוא בזמנינו שיוכל לכוין הזמן בצמצום ע"כ במוצ"ש יש ליוזר מאד אפילו לדעת הגאונים והגר"א שלא לעשות מלאכה עד שיראו הג' כוכבים בינונים שזהו הסימן המובהק ללילה הנאמר בגמ' בכמה מקומות [בברכות ב' ע"א ופסחים ב' ע"א ומגילה כ' ע"ב] וקודם לכן לא הוי לילה ודאי וסימן זה שייך בכל מקום ובכל זמן אך מפני שישנו בקיאותו ושינויים צריך קטנים וכדלקמיה ועיין בסימן רצ"ג מה שכתבנו אודות הכסף העליון ושוה לתחתון מה ששייך ג"כ לענין מוצ"ש. ולדעת ר"ת צריך להמתין במוצ"ש מלעשות מלאכה עד זמן ד' מילין שהוא עכ"פ שיעור שעה וחומש מעת התחלת השקיעה שלדעתו אז זמן יציאת ג' כוכבים בינונים ונכון לכתחלה לצאת דעת ר"ת וכל הני רבוותא המחזיקים בשיטתו שלא לעשות מלאכה במוצ"ש עד שיושלם השעור דד' מילין ועיין מה שכתבנו לקמן בסימן רצ"ג בבה"ל ד"ה עד בסוף הדבור מש"כ שם. ולענין שעות זמניות בימים הארוכים נראה דאם רואה שהכסף העליון ושוה לתחתון דהיינו שנסקע האודם מן כל כפת הרקיע בצד המערבי ויש ג"כ ג' כוכבים א"צ להחמיר להמתין על שעות זמניות בימים הארוכים אפילו לדעת ר"ת [דהא אלו שני הסימנים ג"כ נאמר בגמרא [שבת ל"ה] על זמן הלילה ואיתא ג"כ שם בגמ' דאביי הוי מסתכל על סימנא דהכסף ע"ש בגמרא ומשמע דבסימן זה לבד היה מסתפק ונהי דאין אנו בקיאות כ"כ כמותם עכ"פ בהצטרף ג"כ סימן הכוכבים בודאי שוב אין לנו להחמיר יותר ומוטב לנו לומר שאין אנו בקיאות בחשבון האופקים שמשנתנה החמה בתהלוכותיה לפי המקום והזמן וע"כ אין אנו יודעין היטב חשבון הדי' מילין שהוא רק סימן אחד ויש לנו במה לתלות משנאמר שאנו טועין באלו השני סימנים] :

28. שולחן ערוך אורח חיים רסא : ב

י"א שצריך להוסיף מחול על הקודש; וזמן תוספת זה הוא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות; והזמן הזה שהוא ג' מילין ורביע, רצה לעשותו כולו תוספת, עושה. רצה לעשות ממנו מקצת, עושה; ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה וודאי יום מחול על הקודש. ושיעור זמן בין השמשות הוא ג' רביעי מיל שהם מהלך אלף ות"ק אמות קודם הלילה. הגה: ואם רוצה להקדים ולקבל עליו השבת מפלג המנחה ואילך, הרשות בידו (טור ואגור בשם תוס' פ' תפלת השחר) (ועי"ל סי' רס"ז).

29. שולחן ערוך אורח חיים רצג : ב

צריך ליוזר מלעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים, ולא יהיו מפוזרים אלא רצופים, ואם הוא יום מעונן ימתין * עד שיצא הספק מלבו.

30. ביאור הלכה סימן רצג ד"ה עד וכו'

* עד וכו' - קשה לי דלפי מה דפסק המחבר לעיל בסימן רס"א כשיטת ר"ת דמשקיעת החמה עד ג' כוכבים יש כשעור הילוך ד' מילין א"כ אם אנו רואין כוכבים ואנו יודעין שעדיין לא נשלם הזמן דד' מילין ע"כ דאותן הכוכבים הם גדולים א"כ אמאי לא התנה הכא המחבר שיהא נשלם השעור דד' מילין מעת השקיעה וא"ל דס"ל דמכיון שאנו רואין ג' כוכבים תלין דמסתמא נשלם השעור

אבל אם אנו יודעין שלא נשלם אה"נ דצריך להמתין עד שיושלם. שוב מצאתי בספר מנחת כהן דאפילו לר"ת מכיון שאנו רואין סימן הכוכבים שוב אין להקפיד עד שלא נשלם השעור דד' מילין ע"ש טעמו ונ"ל דאפילו להמנחת כהן עכ"פ נכון שיראה אז אם הכסיף העליון ושוה לתחתון כיון שהוא בתוך ד' מילין דמגמרא מוכח דהכוכבים שראוים לסמוך עליהם שהוא לילה הם נראים דוקא אחר שהכסיף העליון ושוה לתחתון וכמשי"כ לקמן בשם הגר"א בלקוטיו ע"ש :

33. שולחן ערוך אורח חיים סימן תנט : ב

לא יניחו העיסה בלא עסק ואפילו רגע אחד. וכל זמן שמתעסקים בו, אפילו כל היום אינו מחמיץ; ואם הניחו בלא עסק שיעור מיל הוא חמץ, <ב> ושיעור מיל * (טו) ג' הוא רביעית שעה וחלק מעשרים מן השעה.

34. משנה ברורה או"ח תנט : טו

(טו) הוא רביעית שעה וכו' - והוא י"ח מינוטין ...

35. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק ג משנה ב

ושיעורו כדי שיהלך אדם ברגליו הלוך בינוני מיל אחד, והוא כדי שני חומשי שעה מן השעות השוות.

36. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק א משנה א

ועמוד השחר, הוא האור הנוצץ בפאת מזרח קודם עלות השמש בכדי שעה וחומש שעה מן השעות זמניות

37. ביאור הגר"א או"ח סי תנט : ב

<ב> ושיעור מיל כו'. כך כי בתה"ד לפי חשבון עשרה פרסאות ביום. אבל הוא תמוה מאד ושגגה גדולה היא מאד דהא אמרינן בפרק מי שהיה דעשרה פרסאות הוא מעי"ה עד צ"ה וא"כ י"ב שעות ביום בינוני לדידי מעי"ה עד צ"ה. וטעות גדולה הוא שכ"כ כל התוכנים שבתקופת ניסן ותקופת תשרי שהן ימים בינוניים י"ב שעות מנץ החמה עד השקיעה ומעי"ה עד צ"ה הוא ט"ו שעות וג"כ ידוע שהימים בימות החמה שוין להלילות בימות הגשמים וכן להיפך וכמ"ש במ"ר שלוים זה מזה כו' וזהו מני"ה עד ש"ה אבל מעי"ה עד צ"ה הוא יותר ששה שעות על הלילות וכ"ש באופקים הנוטים הרבה לצפון וכן בקו השוה שכל ימים ולילות שוות אינן אלא מני"ה עד ש"ה אבל מעי"ה עד צ"ה הרבה יותר היום על הלילה ועוד כמה קושיות עצומות יש ונלאתי לכותבן. ועיקר כדברי האומרים שהחשבון הוא מהני"ה עד ש"ה ואין לזוז ממנה ועמ"א וכ"כ הרמב"ם בפירושו בפ"ג דפסחים מתני' ב' ששיעור מיל ב' חומשי שעה וכ"כ הרע"ב שם והרמב"ם אזיל לשיטתו שפסק בפ"ה מה' ק"פ כעולא אבל הוא תמוה דהא איתותב עולא וא"כ שיעור מיל ג' שמניית ואפשר שג"י אחרת לו שם דלא איתותב. אבל (רמב"ם) בפ"ה במתני' א' פ"א דברכות כי שמעי"ה עד נ"ה הוא שעה וחומש והוא כר' יהודה ועוד סתירה אחרת ששם דס"ל דיי"ב שעות מעי"ה עד צ"ה ואין לך אלא כמו שכתבתי דהחשבון מני"ה עד ש"ה י"ב שעות ומיל ג' שמניית ומעי"ה עד נ"ה שעה ומחצה אבל שיעור זה מעי"ה עד נ"ה אינו שוה בכל אופק וגם בכל זמן... וס"ל לתוס' דמשי"ש אדם מהלך י' כו' היינו מעי"ה עד צ"ה כמשי"ש. והני ד' מילין שמעי"ה עד נ"ה ושמן ש"ה עד צ"ה אינם בחשבון הי"ב שעות לשיטתם דחשבינן מני"ה עד ש"ה כנ"ל. ולפ"ז נשאר מני"ה עד השקיעה מהלך ח' פרסאות ליב"ש הנ"ל וא"כ עולה שיעור פרסה לשעה ומחצה. ולפ"ז אי"ש מ"ש התוס' שמעי"ה עד נ"ה הוא ד' מילין ועולה לשעה ומחצה כנ"ל

ושיטת הרמב"ם ג"כ נראה דודאי ס"ל דחשבון יב"ש מני"ה עד ש"ה כמשי"ל. אלא דמ"ש שמעי"ה עד נ"ה הוא שעה וחומש הוא מפני שמפרש הסוגיא דפ' מי שהיה דלא כהתוס' אלא דר"י דס"ל דמהלך אדם כו' י' פרסאות היינו מני"ה עד ש"ה וכן חשבון הי"ב שעות דמהלך כו' ג"כ מני"ה עד ש"ה רק שהד' מילין בין דהנץ ובין דשקיעה הן לבד הי' פרסאות שמהלך אדם כו' וגמ' שם תרתי קפריד... וראיה לשיטת הרמב"ם מירושלמי ריש ברכות וז"ל שם דתני בשם ר' יהודה עוביו של רקיע מהלך נ' שנה אדם בינוני מהלך ד' מילין החמה מהלכת ת"ק שנה עד שהחמה מנסרת ברקיע מהלך נ' שנה אדם מהלך ד' מילין נמצאת אומר שעוביו של רקיע אחד מעשרה ביום כו' ע"ש הרי מפורש בהדיא דהד' מילין הן לבד הי' פרסאות וכנ"ל. ולפ"ז ניחא הכל

38. מגן אברהם או"ח סימן תנט : ג

ג' הוא רביעית - ולאות' המחשבים מהנץ החמ' עד שקיעת' הוא ב' חומשי שעה וכ"כ מהרי"ל עמ"ש סי' תמ"ג :

39. ביאור הלכה סימן תנט ד"ה הוי רביעית שעה

* הוי רביעית שעה וכו' - עיין מ"ב דיש פוסקים שחולקין על שיעור זה ולדידהו שיעור מיל הוא שלישי שעה וחלק ט"ו מן השעה (עיין מ"א ופר"ח וח"י וביאור הגר"א) ויש מבעלי סברא זו (עיין ביאור הגר"א ולפי גירסתנו בגמרא ועיין בספר סדר זמנים) שחושבין שיעור מיל לחשבון כ"ב מינוטין וחצי ולכתחלה במקום שאין הפסד מרובה מששה י"ח מינוטין הוי חמץ ואסור בהנאה וכדעת השו"ע וכ"כ הגר"ז אמנם בהפסד מרובה אפשר דיש לסמוך על הני פוסקים דפליגי וכל כמה דלא שהה עכ"פ כ"ב מינוטין וחצי אין לאסור אם לא ראינו בה סימני שיאור וסידוק ועיין בספר סדר זמנים שכתב דגם לענין מליחה יש להחמיר אף דיעבד ולאסור כל זמן שלא שהה שיעור זה:

40. ביאור הלכה סימן רסא ד"ה שהוא ג' מילין ורביע "עיין בפמ"ג...וכ"כ ספר מנחת כהן"

שהוא ג' מילין ורביע - עיין בפמ"ג דהד' מילין הם שעות שוות ולא זמניות א"כ לפ"ז אפילו בתקופת תמוז ג"כ השעור הזה אמנם בספר מנחת כהן דעתו להלכה דאפי' לשיטת ר"ת הארבעה מילין הם זמניות ובימי הקיץ מאריך יותר ולא נאמרו דברי הגמרא רק בזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שוין משא"כ בשאר ימים משתנה הענין לפי הזמן [אך למעשה מסיק שם שאין לסמוך על סברא זו רק להחמיר וכגון במוצ"ש ולא להקל] וכן משמע ממה שכתב המ"א בשם מהרי"ל דלענין קבלת שבת פשיטא דאזלינן בכל יום אחר שעותיו [ר"ל שמתחלק הזמן דמעמוד השחר עד צה"כ שבתוכו נכלל הזמן דד' מילין ג"כ אחר שעותיו] וכן הוא גם דעת הגר"א בבאורו דכל שעורי הגמרא בין דד' מילין שהוא עד צאת כל הכוכבים לשיטתו ובין דג' רבעי מיל שהוא זמן בה"ש הכל הוא בזמן ניסן ותשרי משא"כ בזמן אחר משתנה לפי הזמן ובימי הקיץ הבה"ש מאריך הרבה יותר וכן כתב הגר"א עוד דשיעורי הגמרא לא נאמר רק באופק בבל אבל במדינותינו שנוטין לצד צפון הבה"ש מאריך תמיד יותר וכ"כ ספר מנחת כהן

41. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פרק א משנה א

ועמוד השחר הוא האור הנוצץ בפאת מזרח קודם עלות השמש בכדי שעה וחומש שעה - מן השעות זמניות

42. גמרא שבת לה: "א"ל רבא לשמעיה..אי נמי אדאני" עם רש"י